

Ірина Цвігун,
студентка напряму «журналістика»
НУ «Львівська політехніка» ІНПП
Христина Білограць,
канд. н. з соц. ком., доц.,
асистент кафедри ЖЗМК

ПОРУШЕННЯ ЖУРНАЛІСТСЬКИХ ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТІВ НА ПРИКЛАДІ «1+1» ТА «ПЕРШИЙ ЗАХІДНИЙ»

Журналістика – головний ресурс, з якого люди черпають інформацію. Саме тому чи не найбільша відповідальність в інформаційному просторі лежить саме на авторах, які її пишуть та опубліковують. Повідомити правдиві новини, а не висвітлювати політичні інтереси чи те, що вигідно комусь; розповідати те, що потрібно людям, а не політикам чи бізнесменам; працювати для людей. Для цього і створені журналістські стандарти, тобто так звані правила, яких повинен дотримуватись кожен спеціаліст у своїй професійній діяльності, для того щоб доносити людям перевірену, достовірну інформацію.

Метою цієї статті є показати проблеми утвердження і дотримання професійних та етичних стандартів українських мас-медіа на сучасному етапі розвитку України. Приклад здійснюватиметься на основі матеріалів опублікованих на телеканалах «1+1» та Перший Західний.

Виклад основного матеріалу роботи. У журналістиці, як і в будь-якій іншій професійній сфері діяльності, існують свої етичні стандарти. Вони носять рекомендаційний характер і визначають основні правила, що стосуються процесів збору, опрацювання та поширення інформації. Правила подібного роду базуються на міжнародних кодексах професійної етики журналіста, практичному досвіді роботи в професійній сфері і відображають суб'єктивні уявлення про подібного роду правила. Не випадково багато фахівців в області журналістики, як досвідчені, так і молоді, заявляють, що таких стандартів не існує.

Дотримання журналістських стандартів є універсальною ознакою якісного журналістського матеріалу. Їх недотримання або порушення в інформаційній журналістиці призводить до того, що аудиторія отримує або неякісний матеріал, або принципово інший продукт (джинсу – приховану рекламу) [1]. Проте і досі спостерігаються тиск на працівників мас-медіа, непрозора редакційна політика, замовні матеріали, прихована

реклама, неправдивість та необ'єктивність. Зараз особливо часто можна бачити усі ці порушення, адже розпочався сезон виборів.

Основні вимоги щодо дотримання журналістських стандартів ставляться, перш за все, до інформаційно-новинних матеріалів. Саме в «новинній» журналістиці дотримання цих стандартів є найбільш важливим.

Виділяють 6 основних журналістських стандартів, яких необхідно дотримуватись кожному, хто працює і цій сфері:

1. баланс думок і точок зору;
2. оперативність;
3. достовірність (посилання на джерела);
4. відокремлення фактів від коментарів;
5. точність подачі інформації;
6. повнота представлення фактів та інформації по проблемі.

Дотримання стандартів залежить від рівня підготовки, професійності журналістів і редакторів. Спочатку треба послуговуватися установленими стандартами, а потім додавати додаткові вимоги, пов'язані з тим, що Україна перебуває у стані війни.

Редакційні принципи мають бути в кожній редакції. Але в Україні нечасто можна зустріти видання, які сформулювали свої сталі принципи і не міняють їх сезонно, залежно від політичної доцільності. На сьогоднішній день в більшості редакцій, на жаль, відсутні редакційні правила, а професійні стандарти є лише предметом інтерпретації самих журналістів, а не політикою редакції [2].

«1+1» – український загальнонаціональний телеканал, який входить до медіахолдингу «1+1 медіа». Заснований у вересні 1995 року.

Найбільшу увагу в аналізованні порушень журналістських стандартів ми приділимо щоденній програмі новин каналу «1+1» – ТСН, яка розшифровується як телевізійна служба новин. Це найпопулярніша програма новин в Україні, у якій зібрано інформацію про події, які відбуваються не тільки тут, а й по всьому світу.

Проте навіть у цій програмі порушуються професійні стандарти журналістики. Найчастіше тут спостерігається порушення стандарту достовірності, простежується політична джінса, також часто використовується група слів, які свідчать про те, що у автора немає джерела інформації.

Найосновніше завдання журналіста – забезпечити людей достовірною інформацією. Журналіст повинен завжди перевіряти будь-який факт у кількох компетентних джерелах. А для цього, вивчаючи чергову тему, він повинен чітко визначати компетентність тих чи інших поса-

довців або експертів. Цей стандарт порушений у новині «В Україні американцю дозволили виготовляти та продавати продукцію з марихуани». Це недостовірна інформація, оскільки ЗМІ посилалося на прес-реліз американської компанії C21 Investments Inc, яка є вертикально інтегрованою компанією канабіс-індустрії, що культивує, обробляє та поширює продукти з канабісу у США. Прес-реліз з'явився на сайті компанії ще 7 листопада, проте українські ЗМІ звернули на неї увагу лише майже через тиждень після публікації. У коментарі 24 каналу у Держліксслужбі спростували достовірність видачі подібної ліцензії. Окрім того, тут також порушений і стандарт оперативності [3].

Також часто спостерігається і джинса, яка є грубим порушенням журналістських стандартів. До прикладу у новинах: «Гройсман озвучив закладений у проект держбюджету показник інфляцій на 2019 рік» та «Зарплата лікарів зросла до 16 тисяч гривень: Гройсман приголомшив першими результатами» є просування певної популярної в суспільстві ідеї певним політиком, у цьому випадку Гройсманом [4, 5].

«В Україні запровадять безоплатну медичну діагностику» та «Гройсман обіцяє з нового року безкоштовні аналізи та» [6]. В двох статтях описана одна і та ж інформація. Проте, друга дає зрозуміти, що тут просувають політичну силу політика Гройсмана, що вказує на явно виражену політичну джинсу.

Також помітно, що просувається і політична сила Вакарчука, тому що простежуються багато матеріалів пов'язаних з ним. Так як він балотується в президенти, це може свідчити про політичну джинсу. Зокрема такі матеріали як «"ВСЕ БУДЕ ДОБРЕ!" Вакарчук на Майдані пригадав події революції [7]. «Вакарчук вимагає від світу «адекватної реакції» на військову агресію Росії в Азовському морі» [8].

За один день було опубліковано 8 публікацій про українського олігарха і політичного діяча Ігоря Коломойського. Це також є ознакою політичної джинси. Про це свідчать такі публікації: «Коломойський розповів, кого бачить кандидатом у прем'єр-міністри України [9]», «Коломойський розповів, як просувається судова тяганина з «ПриватБанком» у Лондоні [10], «Коломойський розповів про свої хобі та що було «виключено» в його дитинстві [11], «Коломойський розповів про відвідини синагоги та ставлення до релігії [12], «Дефолт ще ніколи нікому не зашкодив». Коломойський прокоментував співпрацю України з МВФ [13], «Коломойський розповів про фаворита президентських перегонів і про «ставки» на результат другого туру» [14], «Коломойський: якщо Порошенко знову стане президентом – піду на пенсію» [15] та інші.

Нетипові ознаки політичної джинси (не завжди означають замовність матеріалу). Наприклад, матеріал висвітлює наміри політика, що наразі не підтверджені дією: «Сійярто запропонував Євросоюзу відновити економічну співпрацю з РФ» [16]. Така сама ситуація і у новині «Наведу порядок в країні за три місяці «Гройсман проситиме владу посилити повноваження прем'єра» [17].

Журналіст повинен оприлюднювати інформацію, яка корисна суспільству. Новина «Власенко обізвав Геращенко «Підстилкою» під час розгляду радою введення воєнного стану. Потім вибачився» не несе жодної суспільно-значимої інформації. Крім того, з боку журналістської етики це оприлюднювати неетично [18]. Це ж можна сказати і про новини «Нестор Шуфрїч уп'яте став батьком», «Мені дуже боляче: екс-дружина віце-прем'єра Розенка прокоментувала розлучення» [19], «Пан Міністр був феноменальним» Телеведуча розповіла про початок роману з Розенком» [20]. Інформація в цих публікаціях не несе жодної важливої новини для громадян. Це також можна назвати втручанням в особисте життя людини.

Приблизно 76% матеріалів на сайті ТСН були написані з дотриманням журналістських стандартів. Основною помилкою, яка спостерігалась на сайті, виявився стандарт достовірності: у 20% матеріалів, які аналізувалися, в тексті новини не було вказано джерело інформації. Також найчастіше порушення фіксувалось у політичних новинах, було багато джинси.

Наступні порушення журналістських стандартів ми аналізуватимемо на прикладі телеканалу Перший західний. Це український регіональний телеканал. Заснований у 2000 році Львівською обласною радою.

«Перший Західний» – перетворився на Телеканал Позитивних Змін. Так вважають і засновники, і працівники телеканалу. Супутниковий зв'язок дозволяє переглядати програми телекомпанії в будь-якій частині світу, а отже телеканал доступний усім глядачам. Не дивлячись на таке масштабне охоплення аудиторії тут також спостерігаються порушення журналістських стандартів.

Часто у сюжетах присутня суб'єктивна та виразна думка автора, порушення стандарту балансу думок та відокремлення фактів від коментарів. Більшість інформаційних новин зібрані у програмі «Очі. Новини», тому сюжети саме цієї програми будуть проаналізовані.

Є певний перелік слів, який не варто вживати журналістам у написанні своїх матеріалів. «А згодом на засіданні Львівської ЛЮДА **амбітно** пообіцяли – тепло в будинках буде 26 жовтня» – йдеться у

сюжеті на тему «Три місяці без гарячої води і з холодними батареями» [21]. Слово «амбітно» належить до переліку слів, які свідчать про виразну думку автора. У цьому ж сюжеті простежується і ще одне таке порушення, де використано слово «виправдовується» – «Виконувач обов'язків директор «Гранд Енерго М» **виправдовується...**» [22]. Переглянувши сюжет, можна зрозуміти, що виправдань там нема, є лише пояснення поставленої проблеми. З цього можна зрозуміти, що журналіст сам зробив такий висновок.

У цьому ж сюжеті: «Не на камеру один із працівників енергії каже, працювати готові, утім частину штату директор змусив піти у вимушені відпустки». Це також можна вважати порушенням журналістських стандарту достовірності. Адже ніякого підтвердження цій інформації нема, зокрема слова працівника можна було записати, але потім приховати обличчя і змінити голос.

Як відомо, звинувачення підозрюваних чи обвинувачених у вчиненні правопорушень до прийняття судового рішення є грубим порушенням професійної етики журналіста. Таким чином, такі слова як «зловмисник», «злочинець» чи «убивця» в сюжетах вживати, до рішення суду журналісти не повинні. Це порушення спостерігається у сюжеті «Намагався підірвати будинок, у якому була дружина із родиною», де чоловіка називають зловмисником. Це також може свідчити про виразну думку автора [23].

Також можна помітити, що на телеканалі бракує інформації, адже часто знімають сюжети на одну і ту ж тему. До прикладу розміщений сюжет про те, як палала львівська обласна лікарня, а потім через декілька днів сюжет про те, чи вона оговталась від пожежі і такі сюжети присутні досить часто.

Виразна оцінка журналіста, спостерігається і у сюжеті на тему «В минулому гордість країни, а нині руїна», де журналіст порівняв стадіон одного із перших в Україні ліцеїв з посиленою військово-фізичною підготовкою ім. Героїв Крут як пасовище для корів.

Текст за кадром у телевізійних новинах має відповідати тій картинці, яку ми показуємо. У сюжеті «Рак докорінно змінив їхні життя, втім не зламав», ведуча за кадром розповідає про чорно-білу фотографію, а в кадрі показана кольорова [24].

Загалом телеканал «Перший Західний» немає грубих порушень журналістських стандартів. Найчастіше тут спостерігаються слова та фрази, які свідчать про виразу думку автора. Можна сказати, що 90% матеріалу написано правильно.

Висновки. Отже, з вищенаведеного можна підсумувати, що журналіст має нести відповідальність за інформацію, яку він оприлюднює, адже його головним обов'язком є забезпечення громадян правдивою та достовірною інформацією.

ЗМІ не повинні нічого приховувати від своїх користувачів. Крім основних питань, вони повинні давати відповідь на максимально можливу кількість запитань глядача, слухача або читача і кожний конкретний момент, але при цьому подати цю інформацію максимально правдиво та незангажовано. Аби цього не сталося, потрібно керуватись професійними стандартами. Тільки тоді ризик маніпуляції у найвідповідальніший період перебудови суспільства буде мінімальний, тому що у роботі журналіста завжди повинна бути орієнтація на етичні (професійні) норми та закон.

Аналізуючи телеканал «1+1» та «Перший Західний», можна зробити висновок, що тут простежуються порушення професійних журналістських стандартів. Проте варто зазначити, що порівнюючи два телеканали, можна побачити, що «Перший Західний» немає грубих порушень. У жодному сюжеті не було джинси, інформація висвітлюється точно та оперативно. Лише не завжди чітко відокремлюються будь-які припущення, коментарі та оцінки від фактів та присутня виразна оцінка автора. Коли у ТСН, були і вищенаведені порушення і спостерігалась недостовірна інформація та багато замовної політичної джинси, що є важливим недотриманням стандартів журналіста. У обох ЗМІ порушувалось одне з основних правил «повага до презумпції невинуватості», де кореспонденти оприлюднюють судження при висвітленні інформації про вчинення правопорушення.

Як і в інших сферах людської діяльності, в журналістиці кожен проходить певні етапи професійного становлення. Не можна навчити писати – цього можна навчитися самому. І все ж професійні знання як результат конденсованого досвіду, як своєрідний компас, орієнтир у суперечливих процесах творчості у журналіста, повинні бути. Хоча б для того, щоб учитись не тільки на своїх помилках, а і на чужому досвіді. Нікому не вдається уникнути власних помилок, але можна звести їх до мінімуму. Щоб стати професіоналом у тій чи іншій сфері, необхідно знати і дотримуватись не тільки професійних стандартів, але й моральної етики.

Література

1. Р. Головенко *Як українські ЗМІ порушують стандарт достовірності* // Р. Головенко, *Медіаетика*, 2013р. : [http://osvita.mediasapiens.ua/ethics/standards/yak_ukrainski_zmi_porushuyut_standart_dostovirnosti/]

2. Д.Дуцик, З.Красовська Які є професійні новинні стандарти // *MediaSapiens*. – 2015. – [<http://www.video.detector.media/special-projects/novynna-gramotnist-i22>]

3. В Україні американою дозволили виготовляти та продавати продукти з марихуани // *ТСН*. – 13.11.2018 – [<https://tsn.ua/ukrayina/v-ukrayini-amerikancyu-dozvolili-vigotovlyati-ta-prodavati-produkti-z-marihuani-1248804.html>]

4. Гройсман озвучив закладений у проект держбюджету показник інфляції на 2019 рік // *ТСН*. – 11.09.2018 – [https://tsn.ua/groshi/groysman-ozvuchiv-zakladeniy-u-proekti-derzhbyudzhetu-pokaznik-inflyaciyi-na-2019-rik-1215132.html?utm_source=page&utm_medium=readmore]

5. Зарплата лікарів зросла до 16 тисяч гривень: Гройсман приголомшив першими результатами // *ТСН*. – 11.08.2018 – [https://tsn.ua/groshi/zarplata-likariv-zrosla-do-16-tisyach-griven-groysman-prigolomshiv-pershimi-rezultatami-medreformi-1196073.html?utm_source=page&utm_medium=readmore]

6. В Україні запровадять безоплатну медичну діагностику // *ТСН*. – 04.10.2018 – [<https://tsn.ua/ukrayina/v-ukrayini-zaprovadyat-bezoplatnu-medichnu-diagnostiku-1227576.html>]

7. "ВСЕ БУДЕ ДОБРЕ!" Вакарчук на Майдані пригадав події революції // *ТСН*. – 22.11.2018 – [<https://tsn.ua/glamur/vse-bude-dobre-vakarchuk-na-maydani-prigadav-podiyi-revoluciyi-gidnosti-1253514.html>]

8. Вакарчук вимагає від світу «адекватної реакції» на військову агресію Росії в Азовському морі // *ТСН*. – 26.11.2018 – [<https://tsn.ua/politika/vakarchuk-vimagaye-vid-svitu-adekvatnoyi-reakciji-na-viyskovu-agresiyu-rosiyi-v-azovskomu-mori-1255302.html>]

9. Коломойський розповів, кого бачить кандидатом у прем'єр-міністра України // *ТСН*. – 20.11.2018 – [<https://tsn.ua/politika/kolomoyskiy-rozpoviv-kogo-bachit-kandidatom-u-prem-ier-ministri-ukrayini-1252575.html>]

10. Коломойський розповів, як просувається судова тяганина з «приватБанком» у Лондоні // *ТСН*. – 20.11.2018 – [<https://tsn.ua/politika/kolomoyskiy-rozpoviv-yak-prosuvayetsya-sudova-tyaganina-z-privatbankom-u-londoni-1252578.html>]

11. Коломойський розповів про свої хобі та що було «виключено» в його дитинстві // *ТСН*. – 20.11.2018 – [<https://tsn.ua/politika/kolomoyskiy-rozpoviv-pro-svoyi-hobi-ta-scho-bulo-vikyucheno-v-yogo-ditinstvi-1252563.html>]

12. Коломойський розповів про відвідини синагоги та ставленні до релігії // *ТСН*. – 20.11.2018 – [<https://tsn.ua/politika/vidchuvayu-sebe-yevreyem-kolomoyskiy-rozpoviv-pro-rol-religiyi-u-svoyemu-zhitti-1252536.html>]

13. Дефолт ще ніколи нікому не зашкодив». Коломойський прокоментував співпрацю України з МВФ //ТСН. – 20.11.2018 – [<https://tsn.ua/politika/defolt-sche-nikoli-nikomu-ne-zashkodiv-kolomoyskiy-prokomentuvav-spiivpracyu-ukrayini-z-mvf-1252542.html>]

14. Коломойський розповів про фаворита президентських перегонів і про «ставки» на результат другого туру //ТСН. – 20.11.2018 – [<https://tsn.ua/politika/kolomoyskiy-rozpoviv-pro-favorita-prezidentskih-peregoniv-i-pro-stavki-na-rezultat-drugogo-turu-1252539.html>]

15. Коломойський: якщо Порошенко знову стане президентом – піду на пенсію //ТСН. – 20.11.2018 – [<https://tsn.ua/politika/kolomoyskiy-yakscho-poroshenko-znovu-stane-prezidentom-pidu-na-pensiyu-1252515.html>]

16. Сійярто запропонував Євросоюзу відновити економічну співпрацю з РФ //ТСН. – 12.11.2018 – [<https://tsn.ua/svit/siyartozaproponuvav-eyvrosoyuzu-vidnoviti-ekonomichnu-spiivpracyu-z-rf-1248105.html>]

17. Наведу порядок в Країні за три місяці «Гройсман проситиме владу посилити повноваження прем'єра //ТСН. – 09.11.2018 – [<https://tsn.ua/politika/navedu-poryadok-v-krayini-za-tri-misyaci-groyzman-prisitime-radu-posiliti-povnovazhennya-prem-yera-1246779.html>]

18. Власенко обізвав Геращенко «Підстилкою» під час розгляду радою введення воєнного стану. Потім вибачився //ТСН. – 26.11.2018 – [<https://tsn.ua/politika/vlasenko-obizvav-geraschenko-pidstilkoju-pid-chas-rozglyadu-radoyu-vvedennya-voynennogo-stanu-1255818.html>]

19. МЕНІ ДУЖЕ БОЛЯЧЕ": ЕКС-ДРУЖИНА ВІЦЕ-ПРЕМ'ЄРА РОЗЕНКА ПРОКОМЕНТУВАЛА РОЗЛУЧЕННЯ //ТСН. – 21.11.2018 – [<https://tsn.ua/politika/meni-duzhe-bolyache-eks-druzhdina-vice-prem-yera-rozenka-prokomentovala-rozlučennya-1253244.html>]

20. Пан Міністр був феноменальним» Телеведуча розповіла про початок роману з Розенком //ТСН. – 21.11.2018 – [<https://tsn.ua/politika/pan-ministr-buv-fenomenalnim-televeducha-rozpovila-pro-pochatok-romanu-z-rozenkom-1252857.html>]

21. Кулик Н. Сукач Н. Три місяці без гарячої води і з холодними батареями // Перший Західний. – 30.10.2018 – [<http://1zahid.com/news/ochi-novyny/ochi-novyny-30-10-2018/>]

22. Кулик Н. Сукач Н. Три місяці без гарячої води і з холодними батареями // Перший Західний. – 30.10.2018 – [<http://1zahid.com/news/ochi-novyny/ochi-novyny-30-10-2018/>]

23. Намагався підірвати будинок, у якому була дружина із родиною // Перший Західний. – 2018 – [<http://1zahid.com/news/eyes-week/ochi-tyzhden-15-09-2018/>]

24. Гайбей А. Рак докорінно змінив їхні життя, втім не зламав //Перший Західний. – 15.09. 2018 – [<http://1zahid.com/news/eyes-week/ochi-tyzhden-15-09-2018/>].

Анастасія Шкальова –
студентка напряму «журналістика»
НУ «Львівська політехніка» ІНПП
Науковий керівник:
канд. наук з соц. ком.,
асистент кафедри ЖЗМК
Н.Ф.Семен

ЖУРНАЛІСТСЬКЕ РОЗСЛІДУВАННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІАПРОСТОРИ

За останні роки в українському суспільстві зріс запит на вирішення питань: пригнічення корупції, розкриття резонансних злочинів та викриття протиправних дії владною елітою. Жанр журналістського розслідування покликаний задовольняти саме ці запити. На українському телебаченні цей жанр бере свій початок у 2000-х роках. Саме тоді почали виходити «Закрита зона» (перша регулярна програма розслідувань, 2004), «За вікнами» (телеканал СТБ, 2007), «Агенти впливу» (НТН, 2008) – програми, які проводили і висвітлювали резонансі проблеми. Потім кілька каналів випустили ще декілька програм, виокремлювали спеціальну рубрику в новинних випусках, але великої популярності розслідування так і не здобуло. Але події 2013-2014 років змусили прокинутися суспільство і активізуватися журналістам. Саме в цьому жанрі деякі журналісти вбачають найкоротший шлях до успіху та визнання. Але чи насправді це так.

Цей жанр є складним та багатшаровим, його розвиток можливий лише у демократичному суспільстві. Для України розвиток розслідування актуальний в тій мірі, в якій розвивається суспільна мораль (Василенко 2012). Окрім запити суспільства дослідники вважають, що важливою складовою є допитливість, мужність та ініціативність журналіста-розслідувача. Головне завдання розслідувача – всебічне і докладне дослідження якоїсь маловивченої, закритої або ретельно приховуваної теми (Кецмур 2016). Також науковці стверджують, що розслідування –